

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

PRÁCE S NADANÝMI ŽÁKY V MŠ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Pašková

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 29. června 2018

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce doc. PaedDr. Marii Kocurové, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při zpracování bakalářské práce.

Děkuji také všem zúčastněným dětem a rodičům za poskytnutí informací pro empirickou část práce.

V neposlední řadě děkuji i své rodině za podporu po celou dobu studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 SEZNÁMENÍ S POJMEM NADÁNÍ	4
1.1 VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ	4
1.2 MODELY NADÁNÍ	7
1.3 NADÁNÍ A INTELIGENCE	8
1.3.1 Teorie vícenásobné inteligence	9
1.4 DRUHY NADÁNÍ	11
2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY NADANÝCH DĚTÍ	13
2.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	13
2.2 ZNAKY NADANÝCH DĚTÍ.....	14
2.3 RŮZNÉ PROJEVY CHOVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ.....	19
3 VYHLEDÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ	21
3.1 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE	23
3.1.1 Identifikace z hlediska objektivity a využitých diagnostických nástrojů	23
3.1.2 Identifikace z hlediska osob, které identifikaci provádějí	25
4 PRÁCE S NADANÝMI DĚTMI.....	26
4.1 NADANÉ DÍTĚ A PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	26
4.1.1 Individuální vzdělávací plán.....	26
4.1.2 RVP PV	27
4.2 SPECIFIKA EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ.....	28
4.2.1 Speciální potřeby	28
4.2.2 Změna obsahu a procesu.....	29
4.3 PODPORA RODINY.....	31
5 EMPIRICKÁ ČÁST	32
5.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	32
5.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	32
5.3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU	32
5.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH METOD A STRATEGIÍ	33
5.4.1 Rozhovor.....	33
5.4.2 Kazuistika	33
6 KAZUISTIKY.....	35
6.1 DÍTĚ Č.1.....	35
6.2 DÍTĚ Č. 2.....	37
6.3 DÍTĚ Č. 3.....	39
6.4 DÍTĚ Č. 4.....	41
6.5 DÍTĚ Č. 5.....	43
6.6 DÍTĚ Č. 6	45
6.7 DÍTĚ Č. 7.....	46
6.8 DÍTĚ Č. 8.....	48
7 VYHODNOCENÍ	50
ZÁVĚR.....	52
RESUMÉ	53
SUMMARY	54
SEZNAM LITERATURY	55
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	57

SEZNAM ZKRATEK

IVP	Individuální vzdělávací plán
MŠ	Mateřská škola
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
PLPP	Plán pedagogické podpory
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SPC	Speciálně pedagogické centrum
ZŠ	Základní škola

ÚVOD

Během práce v dětském centru jsem se setkala s tříletou vietnamskou holčičkou, která byla na svůj věk velmi šikovná a na první pohled byly vidět rozdíly mezi ní a ostatními dětmi. Velmi dobře mluvila česky, rozuměla vietnamsky a mnoho slov uměla pojmenovat anglicky. Zajímala se o knihy, poslouchala pozorně pohádky a příběhy, měla velkou zásobu písniček. Měla bohatou slovní zásobu a dobrou paměť. Shodou okolností jsem se v tu dobu dostala k literatuře věnující se nadání, kde jsem nacházela mnoho znaků nadaných dětí, které jsem pozorovala i u holčičky z dětského centra. Když jsem si tedy vybírala téma bakalářské práce, uvítala jsem možnost zabývat se problematikou nadaných dětí.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol, ve kterých je shrnuto samotné vysvětlení pojmu nadání, charakteristické znaky nadaných dětí, vyhledávání nadaných dětí a v poslední kapitole jsou uvedeny možnosti práce s nadanými dětmi. V empirické části jsem jako metodu výzkumu zvolila rozhovor s rodiči nadaného dítěte s cílem zjistit projevy nadaného dítěte a postoj rodičů a učitelek mateřské školy ke stimulaci nadaného dítěte. Na základě rozhovoru byla každému dítěti zpracována kazuistika, ve které jsou shrnuty informace z rozhovorů.

Práce se zaměřuje především na děti s intelektovým nadáním. Výzkumný vzorek je tvořen dětmi intelektově nadanými. Tyto děti jsou také nejvíce zkoumány a definovány v literatuře.

1 SEZNÁMENÍ S POJMEM NADÁNÍ

1.1 VYMEZENÍ POJMU NADÁNÍ

S problematikou nadání jsou často zmiňovány pojmy schopnost, talent, genialita, nadání, vlohy. U těchto pojmů není jednoduché jejich vymezení, protože existuje velké množství definic, které se mnohdy i vzájemně překrývají. Nejvíce se používají pojmy nadání a talent. Autoři se ve vymezení těchto pojmů často rozcházejí, část autorů tyto pojmy uvádí a používá jako synonymní pojmy, v jiných publikacích je uváděna rozdílnost těchto pojmů. Oba tyto pojmy se ale vztahují ke schopnostem a jejich nadprůměrnému stupni rozvoje. (Hříbková, 2009)

Schopnosti jsou utvářeny na základě vloh. Pedagogický slovník definuje schopnost takto: *„Schopnost je individuální potenciál člověka pro provádění určité činnosti v budoucnu. Je to možnost, podmíněna do jisté míry vrozenými předpoklady, které se může (ale nemusí) rozvinout v závislosti na tom, do jakého sociálního prostředí je člověk začleněn, jak kvalitní výchovy a vzdělání se mu dostane, co on sám pro rozvoj svých schopností udělá.“* (Mareš, Průcha, Walterová, 2003, s.212)

Tématu nadaných se odborníci ve světě věnují již mnoho let. U nás se problematika nadání dostává do popředí až v posledních letech. Postupně vyšlo mnoho publikací, se kterými budu pracovat i v této práci. S množstvím publikací se setkáváme také s různými definicemi pojmu nadání. Vybrala jsem jich několik i do své práce.

„Nadání, synon. talent, je dosud málo prozkoumaný, a proto obtížně definovatelný jev. Znamená schopnost člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací. Podle některých teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince (každý má dispozice k něčemu). V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejm. nadání intelektuálního typu (např. pro osvojování cizích jazyků, umělecký talent aj.).“ (Mareš, Průcha, Walterová, 2003, str.131).

Kolář et al. (2012, s. 80) považuje za nadání *„souhrn schopností člověka pro výkony v určitých fyzických nebo intelektuálních a tvůrčích projevech, které se jeví jako výjimečné, nadprůměrné v dané populaci a v určité oblasti činností.“*

Machů (2010) uvádí konkrétní definici nadání z USA z počátku sedmdesátých let. *„Nadání jsou identifikováni kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užítku společnosti. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které v celém spektru, nebo v omezené oblasti vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti v následujících oblastech:*

- *Všeobecná intelektuální schopnost*
- *Specifické akademické vloh (matematické, přírodní vědy, historie, literatura)*
- *Kreativní a produktivní myšlení*
- *Schopnost vůdcovství*
- *Vizuální schopnosti a pohybové umění*
- *Psychomotorické umění“ (Machů, 2010, s.21,22)*

„Označení nadané dítě se vztahuje nejen na děti vysokými intelektovými schopnostmi, ale je vztaženo k širšímu spektru kognitivních i nekognitivních charakteristik jedince, k jeho potenciálu i k aktuálně podávaným výkonům. Výskyt vysoce nadprůměrných výkonů je současně determinován komplexem kulturních a sociálních podmínek, ve kterých dítě vyrůstá.“ (Gillernová, Mertin et al., 2010, s.142)

S touto definicí se nejvíce ztotožňují. Nadané dítě nemusí být jen dítě s vysokým IQ, ale projevuje se i mnohými dalšími charakteristikami, které budou uvedeny v další části práce. Důležitá pro nadané dítě je také péče rodiny a učitelek v mateřské škole, bez které by nadání nemohlo být objeveno a dále rozvíjeno.

V 60. letech 20. století se pokusil L. J. Lucito o setřídění 113 definic nadání. Poté vytvořil **klasifikační schéma definic**.

- Ex-post facto definice – tyto definice vycházejí z geniálních historických osobností. Autor z toho vyvozuje, že nadaný je ten, jehož schopnosti lze zpětně vyhodnotit jako výjimečné.
- IQ definice – nadaný člověk je ten, jehož IQ je vyšší než 130.

- Sociální definice – jako nadaný je označován ten, kdo podává mimořádné výkony v jakékoli sociální oblasti.
- Procentuální definice – nadaný je ten, který spadá do nejlepších v populaci podle procent, procenta se ale lišily podle toho, jaký druh nadání autor zkoumal.
- Kreativní definice – nadaný člověk je ten, kdo je vysoce tvořivý, nestačí, aby měl jen velké IQ.
- Definice vyplývající z modelů inteligence (Fořtík, Fořtíková, 2007)

V mnohých publikacích o problematice nadání se lze setkat se členěním definic podle různých kritérií. Například Mönks a Ypenburg (2002) uvádí **čtyři výkladové modely nadání**.

Modely založené na schopnostech

- Intelektuální schopnosti lze zjistit již v raném věku a v průběhu života bývají neměnné, jsou vrozené a stabilní.

Modely kognitivních složek

- Zaměřují se na procesy zpracování informací a hledání kvantitativních rozdílů mezi informačními procesy. U tohoto modelu je zjišťovací metodou hlavně IQ test.

Modely orientované na výkon

- Tento model vysvětluje, že mít k něčemu vlohy nestačí, ne vždy jsou převedeny do výkonu. Vloha se nemusí rozvinout, nejčastěji v případě, že okolí proto dítěti nepřipravuje vhodné podmínky. Výhodou tohoto modelu je, že nesleduje jen výkon samotný, ale všímá si i činitelů, se kterými se dítě setkává při uskutečňování vloh.

Sociokulturně orientované modely

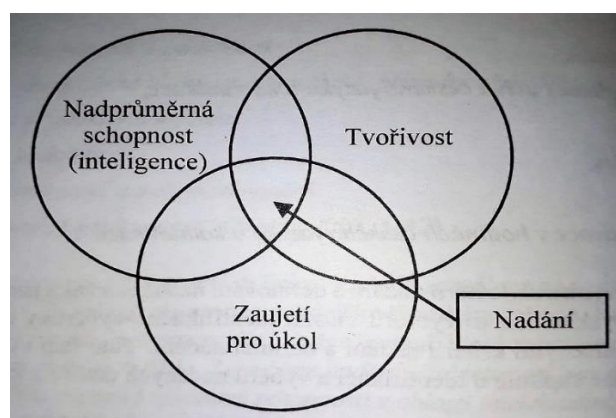
- Sociokulturně orientovaný model vysvětluje, že nadání může být realizováno pouze za vhodného působení individuálních a sociálních faktorů.

1.2 MODELY NADÁNÍ

V některé literatuře dnes modely nadání zastupují rozsáhlé definice tohoto pojmu. Je to z důvodu, že dokáží lépe vystihnout podstatu nadání. Nejpoužívanější jsou tyto modely:

Renzulliho „model 3 kruhů“

Nadání vnímá jako spolupráci tří základních složek – nadprůměrné schopnosti, tvořivosti a zaujetí pro úkol. Reaguje na nepřesnost kognitivních modelů, kde se nejvíce nahlíží na úroveň inteligence.

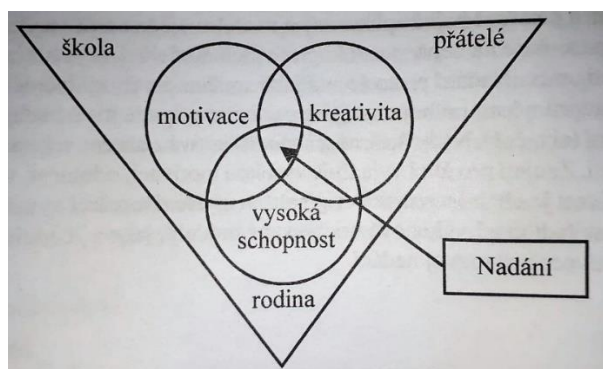

Obrázek 1 - Renzulliho „model tří kruhů“

(Machů, 2010, s.24)

Mönksův „vícefaktorový model nadání“

Mönks se inspiroval modelem podle Renzulliho. Rozdíl je v tom, že jeho model znázorňuje i faktory sociálního prostředí: rodina, přátelé a škola. Považuje je za nezbytné pro další rozvoj. O nadání lze mluvit tehdy, když do sebe zapadá všech šest faktorů.

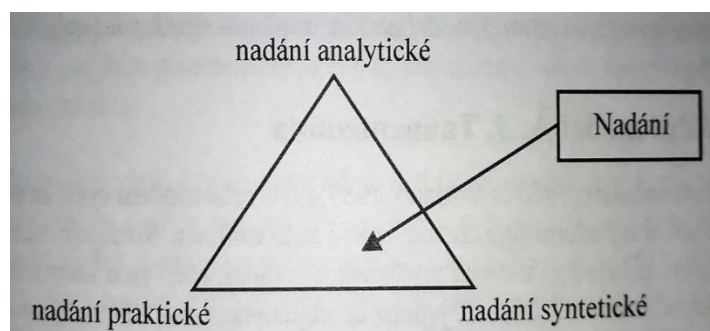
Obrázek 2 - Mönksův „vícefaktorový model nadání“

(Machů, 2010, s. 24)

Sternbergův „triarchický model nadání“

Autor vyjadřuje nesouhlas s objektivitou měření IQ inteligenčními testy. Uvádí, že tradiční testy měří jednu z více složek inteligence.

Sternberg popisuje inteligenci jako „*schopnost učit se ze zkušenosti, dobře uvažovat, pamatovat si podstatné informace a dobře zvládat požadavky každodenního života.*“ (Machů, 2010, s.25) Na základě této definice uvádí tři druhy nadání: analytické (rozebrání problému a porozumění jeho částem), syntetické (hlubší souvislosti v zadání) a praktické (aplikace do praxe). Úspěšnost vidí v dosažení rovnováhy mezi těmito druhy nadání.

Obrázek 3 - Sternbergův „triarchický model nadání“

(Machů, 2010, s.25)

1.3 NADÁNÍ A INTELIGENCE

Inteligence je „*schopnost člověka názorně nebo abstraktně myslet v řečových, numerických, časoprostorových aj. vztazích a nalézt řešení problému. Umožňuje účelně jednat, úspěšně zvládnout komplexní i specifické situace. Není přímo pozorovatelná, avšak lze ji měřit pomocí testů inteligence.*“ (Mareš, Průcha, Walterová, 2001, str.88).

Dlouhou dobu převládal názor, že hodnota nadání se ztotožňovala s výškou inteligenčního kvocientu. Další výzkumy ukázaly, že tomu tak není, že je tento vztah složitější, ale určitá inteligence je k podávání nadprůměrných výkonů potřeba. Zároveň ale IQ není úplně spolehlivým ukazatelem inteligence. Určitá skupina dětí dosahuje v inteligenčních testech nízkých výsledků, přestože je jejich IQ vysoké. Jejich inteligence ale funguje jinak, proto ve standardně používaných testech neuspějí. Pokud takové dítě vykazuje další znaky nadání a v testu neuspějí, je potřeba využít ještě jiných možností. (Havingerová, 2013)

Intelligenční kvocient byl dlouhou dobu používán jako jediný ukazatel nadání. Také byl zastáván názor, že člověk má jen jednu inteligenci, která se odráží ve všech oblastech nadání. Znamenalo by to, že člověk by měl dobré výsledky ve více oblastech (například v matematice, sportu, hudební či výtvarné oblasti).

Stupně nadání lze rozčlenit podle hodnoty intelligenčního kvocientu, které vypracoval S. M. Nordby in Fořtík, Fořtíková (2007):

- *Bystrý jedinec – IQ 115 a více*
- *Nadaný jedinec – IQ 130 a více*
- *Vysoce nadaný jedinec – IQ 145 a více*
- *Výjimečně nadaný jedinec – IQ 160 a více*
- *Velmi vysoce nadaný jedinec – IQ 175 a více* (Fořtík, Fořtíková, 2007, s.13, 14)

Hranici IQ více než 130 akceptuje mezinárodní organizace Mensa, která sdružuje jedince s vysokým intelektem, jako znak vysokého nadání. Hranice IQ 130 je považována za projev nadání a lidem a dětem s touto hodnotou by měla být věnována zvýšená pozornost. V celkové populaci se jedná o 2-3 %.

Odborníci se shodují v názoru, že vysoký intelekt je pro nadání klíčový, ale musí být v kombinaci s ostatními výkonovými, osobnostními a společenskými faktory, které jsou nezbytnými složkami pro rozvoj nadaného dítěte. (Fořtík, Fořtíková, 2007)

1.3.1 TEORIE VÍCENÁSOBNÉ INTELIGENCE

Teorii, že člověk má jen jednu inteligenci, která působí na všechny oblasti nadání vyvrací Howard Gardner, který tvrdí, že neexistuje jediná inteligence. Uvádí svojí **teorii vícenásobné inteligence**, která říká, že inteligence není jednotná, ale má více složek, které fungují nezávisle na sobě. Například někdo má rozvinutou logicko – matematickou inteligenci, jiný jazykovou inteligenci.

Podle Gardnera in Fořtíková (2009) tedy existují tyto druhy inteligence:

Jazyková (lingvistická) inteligence

- Dítě s touto inteligencí má cit pro význam a pořadí slov a funkci jazyka.

- Vhodné aktivity pro rozvoj mohou být vymýšlení příběhů, vyprávění, vysvětlování, pro starší děti psaní (deníků, dopisů, básní, ...), čtení.

Logicko-matematická inteligence

- Děti přistupují k logickému řešení problémů, dobře se pohybují ve světě předmětů a čísel.
- Rozvíjející aktivity jsou různé početní činnosti, počítání z hlavy, logické hádanky, strategické hry (šachy aj.).

Prostorová inteligence

- Vyznačuje se výbornou schopností orientovat se v prostoru.
- Děti s touto inteligencí se orientují dobře v mapách a pláncích, rády se věnují výtvarným činnostem, dobře si pamatují vizuální informace.

Hudební inteligence

- Děti s hudební inteligencí citlivě vnímají melodii, rytmus a zvuky okolního světa.
- Často brzy a dobře hrají na hudební nástroj, dokáží improvizovat, intonují, melodie si snadno zapamatují, rozeznají chyby.

Tělesně pohybová (kinestetická) inteligence

- Tělesně nadané děti jsou zručné v manipulaci s předměty. Používají tělo k vyjádření sebe sama.
- Tyto děti jsou nadané na různé sporty a sportovní aktivity, neustále se pohybují.

Interpersonální inteligence

- Tyto děti jsou rády v kolektivu, snadno navazují a udržují kontakty, zapojují se do her, rády pracují ve skupinách. Druhým lidem naslouchají. Rády pomáhají dětem a lidem v nesnázích.

Intrapersonální (metakognitivní) inteligence

- Charakteristické pro tyto děti je, že mají silnou vůli, vyhraněné názory, dávají přednost individuálnímu učení, samostatnosti, neradi dělají věci, co určuje společnost, mají svojí vlastní cestu. (Fořtíková, 2009)

1.4 DRUHY NADÁNÍ

I u výčtu druhů nadání se lze setkat s různými klasifikacemi. Lze se setkat například s horizontální a vertikální klasifikací.

Horizontální klasifikace

Nadání členíme podle druhu činnosti, ve kterých se nadání projevuje. Může se jednat o nadání hudební, výtvarné, jazykové, matematické nebo sportovní. Tato nadání lze ještě dále členit nebo včlenit do obecné skupiny. (Hříbková, 2009)

- Umělecké nadání
  - U dítěte se objevuje velká tvořivost, je kreativní, má velkou představivost. Toto nadání také souvisí se zručností a fyzickými možnostmi.
  - Mezi umělecké nadání se řadí nadání výtvarné, hudební, dramatické, literární.
- Nadání rozumové
  - Intelektové nadání je nejlépe zjištělné. Dítě se vyznačuje nadprůměrnou inteligencí. Rozumové nadání může být například matematické, jazykové.
- Nadání pohybové
  - U tohoto nadání dítě vykonává fyzickou činnost, ke které jsou ale potřeba i rozumové schopnosti. Pohybové nadání je například nadání sportovní, taneční nebo dramatické.
- Nadání praktické
  - Prakticky nadané děti jsou velmi kreativní, vymýšlí nová řešení, hodně si pamatují postupy, které případně dokáží vhodně použít. Praktické nadání je nadání pro manuální práce, pedagogické nadání, organizační nadání. (Dočkal, 2005)

Vertikální klasifikace

Vertikální klasifikace rozlišuje nadání podle stupně aktualizace. Jedná se o:

- Latentní (potenciální) nadání
  - Možnost, které lze dosáhnout v budoucnosti, pokud nebude ohrožený vývoj nepříznivými podmínkami a okolnostmi.

- Manifestované (aktuální) nadání
  - Jedná se o výkony a projevy současné doby.

Přechod latentního k manifestovanému nadání je ovlivněno určitými faktory. Sociální podmínky, aktivita osobnosti a učení hraje velkou roli pro realizaci potenciálního nadání.

- Sociální podmínky a jejich působení
  - Rozmanité podmínky poskytují prostor pro činnost a vztahy osobnosti a je více pravděpodobné, že se nadání rozvine.
- Aktivita osobnosti
  - Aktivita, kterou jedinec vyvine k dosažení cíle vede k rozvoji dalších zájmů a nadání.
- Učení
  - Učením se daná činnost zdokonaluje. (Hříbková, 2009)

2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY NADANÝCH DĚTÍ

2.1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Poznávací procesy, verbální schopnosti, emoční vývoj

Předškolní věk je období od 3 do 6 až 7 let. Konec tohoto období je určen fyzickým, ale i sociálním věkem a nástupem do školy. Dítě opouští primární sociální skupinu, kterou je rodina a vstupuje do větší společnosti. V tomto období je charakteristické upevňování vlastní pozice ve světě. Dítě poznává svět hlavně pomocí představivosti – uvažování není ještě regulováno logikou. Pro myšlení předškolního dítěte je typický egocentrismus, ulpívání na zřetelných znacích a magičnost. Realitu dítě v tomto období interpretuje tak, aby byla srozumitelná a přijatelná, k tomu si dopomáhá zkreslením reality nebo vyloučením některých informací. Je to proto, aby u dítěte byla uspokojena jeho potřeba jistoty. Verbální vyjadřování a zpracování těchto informací je ovlivněno úrovní myšlení. Důležitá je v předškolním období kresba, která směřuje od fantazijního zpracování k realistickému pojetí. Důležitou je i symbolická hra, ve které se dítě učí zvládat různé situace, které ho mohou potkat. Dále se v tomto období rozvíjí vnímání prostoru, času a počtu. Vyvíjí se také všechny složky paměti, dítě se zlepšuje ve formulování vlastních zážitků díky rozvoji epizodické paměti. U předškolního dítěte se také rozvíjí emoční inteligence, porozumění emocím a citovým projevům druhých lidí.

Socializace

Socializace probíhala především v rodině, což pokračuje i v předškolním období, ale dítě se také již přizpůsobuje požadavkům jiného sociálního prostředí – mateřské školy. Dítě se učí žádoucím způsobům chování, například prosociálnímu chování. Osvojuje si normy chování a je pro něj hlavně důležité, jak za jejich dodržování bude oceněno. Postupně se s normami chování ztotožňuje. Rodiče jsou pro děti vzorem, se kterým se identifikují. Vazby na rodinu se v předškolním období postupně uvolňují. Děti navazují kontakty s vrstevníky, kamarády si dítě vybírá především podle shodných potřeb a zájmů. Dítě se také učí spolupracovat, soupeřit a dochází k odlišování rolí. Předškolní děti přijímají nekriticky názory dospělých a samy o sobě uvažují ještě převážně egocentricky a fantazijním zkreslením sebepojetí. (Vágnerová, 2008)

2.2 ZNAKY NADANÝCH DĚTÍ

Nadaný je „člověk (dítě/žák), který v určité oblasti činnosti (nebo i všeobecně) projevuje nadprůměrné schopnosti, podpořené i výrazným zájmem. Nadaný žák vyžaduje specifickou péči tak, aby se jeho předpoklady optimálně rozvíjely, aby měl široké aktivity v daných oblastech.“ (Kolář et al., 2012, s.80)

V literatuře najdeme mnoho způsobů, z jakého pohledu lze členit charakteristiky nadaných dětí.

Machů (2010) shrnuje charakteristiky nadaných dětí do tří okruhů – kognitivní a afektivní charakteristiky a psychomotorika. Všechny charakteristiky jsou individuální, u nadaných dětí se nemusí projevovat všechny tyto vlastnosti a stejně tak nemusí být jedna z vlastností projevem nadání.

Kognitivní charakteristiky

- Bohatá slovní zásoba

- Tyto děti mají již v brzkém věku širokou slovní zásobu, která se rychle rozšiřuje.
- Nanané děti zvládají brzy gramatická pravidla a složité skladby vět.
- Správně používají cizí slova, rozumí jejich významu.
- Díky těmto schopnostem mohou mít děti problémy komunikovat s vrstevníky, ostatní jim nemusí rozumět.
- Bohatá slovní zásoba může být pouze na pasivní úrovni, protože vývoj myšlení předbíhá schopnost mluvení a vyjadřování. Je zde proto nebezpečí, že se nadání u dítěte neobjeví.

- Schopnost abstrakce a generalizace

- Děti vyvozují pravidla, jsou schopné zevšeobecňovat a spojovat věci do smysluplných celků.
- Mají rozvinutou kreativitu, a proto jsou schopny vytvářet originální výtvořy.
- Díky této schopnosti děti zaměřené například přírodovědně vymýšlejí experimenty nebo využívají k výtvořům předměty z běžné domácnosti.

- Kritické myšlení
  - Nadané děti mají sklony k pochybování a polemizování o získaných informacích.
- Flexibilita a originalita myšlení
  - Nadaní mají flexibilní myšlení a vymýšlejí originální způsoby řešení. Mají bohatou fantazii a představivost, hledají nové, vlastní odpovědi na otázky.
- Paměť
  - Nadané děti jsou schopné dlouhodobě si pamatovat detaily. Jinak v učení ale preferují logickou paměť před pamětnou.
- Koncentrace pozornosti
  - Pro rozumově nadané děti je právě tato vlastnost typická a projevuje se již od nízkého věku.
- Znalosti
  - V oblastech, o které mají děti velký zájem, vykazují hluboké znalosti, které mohou být až na expertní úrovni. Zároveň ale v jiných oborech, pro které nemají takové zaujetí, mohou mít podprůměrné znalosti.

Mezi další kognitivní charakteristiky patří: Metakognitivní schopnosti, smysl pro humor, zájem o písmena a čísla od brzkého věku, preferování intelektuálních zájmů, odlišné pracovní tempo.

Afektivní charakteristiky

- Denní snění
  - Denní snění je typické pro děti předškolního věku. U nadaného dítěte se projevuje hlubokým ponořením do problému, přičemž mu ale neuniká dění kolem něho.
- Aktivita
  - Nadané děti bývají velmi aktivní, čilé, mají stále potřebu objevovat, poznávat. Při preferované aktivitě pracují s obrovským nasazením. Stejně

zaujetí ale vyžadují i od svého okolí a díky tomu může docházet ke konfliktům.

- Přecitlivělost a smyslová vnímavost
  - Nadané děti jsou senzitivní na estetiku a harmonii. Věci, které ostatní nevidí, mohou tyto děti vnímat velmi intenzivně.

Psychomotorika

- Jemná motorika
  - Písmo nadaného dítěte může vypadat neúhledně, přestože grafický projev má rysy intelektové vyspělosti.
- Hrubá motorika
  - Nadané dítě může preferovat intelektuální aktivity před pohybem. Také ale mohou být některé nadané děti hyperaktivní a pohyb více vyhledávat. (Machů, 2010)

Fořtík, Fořtíková (2007) ve své knize uvádějí znaky nadaných dětí ve třech oblastech podle Laznibatové (2001).

Všeobecné znaky

Děti jsou energické, vitální, mají mnoho zájmů, bohatou slovní zásobu, brzy začínají se čtením, brzy jsou schopné používat abstraktní pojmy, chápou významy cizích slov a umí je používat. Jsou neunavitelné v duševních činnostech, mají výbornou paměť a pozornost, zajímají se o složitá témata jako je náboženství, filosofie a rády o těchto tématech diskutují.

Tvořivé znaky

Tyto děti mají bohatou fantazii, přináší velké množství originálních nápadů, jsou expresivní v názorech a vyjadřování, jejich myšlení je pružné, při řešení úloh jsou kreativní, snaží se o jedinečnost a neopakovatelnost nápadů v pracích, mají velkou představivost, vyvinutý smysl pro estetiku a vidění věcí. Tyto děti jsou ale často impulsivní, výbušné, jsou emocionálně citlivé a zranitelné.

Učební znaky

Ve všech oblastech začínají nadané děti dříve. Rychle a snadno se učí, jsou bystré, dobře rozeznávají detaily, těší je intelektové aktivity, jsou neúnavné při hledání informací. Jejich analyticko-syntetické i logicko-algoritmické myšlení je na dobré úrovni, zároveň mají tyto děti výborné kreativní myšlení. U problémů hledají více možných řešení. Děti jsou schopny kritického a sebekritického myšlení. Mají sklony k perfekcionismu.

Nadané děti lze charakterizovat také z pozitivního a negativního hlediska. Z toho vyplývá, že nadané děti nemají jen samé pozitivní projevy chování a jejich výchova a vzdělání může být problematická.

Pozitivní charakteristiky byly uvedeny již v předchozích částech práce. Uvádím zde některé, které ještě nebyly zmíněny.

- Když je něco opravdu zajímavá, mohou být velmi motivované. Práci vykonávají svým vlastním způsobem, rády pracují nezávisle nebo samostatně.
- Některé nadané děti mohou mít přehnaný smysl pro spravedlnost, morálku, čestné jednání. Toto je sporné, zda tento projev zařadit mezi pozitivní nebo negativní.

Nadané děti se mohou ale projevovat i **negativně**.

- Při práci mezi vrstevníky mohou být velmi nervózní, protože jejich pracovní tempo pro ně není dostatečné. Také pro ně může být nevyhovující, pokud není vidět v práci žádný pokrok.
- Mohou být příliš citlivé a vznětlivé.
- Rutinní a předvídatelné činnosti jsou pro ně nezajímavé a mohou protestovat.
- Jsou až příliš zvědavé, pokládají choulostivé otázky, nenechají se odbýt, vyžadují odůvodnění, proč věci dělat určitým způsobem.
- Nemusí být příliš tolerantní ke své vlastní nebo cizí nedokonalosti.
- Objevuje se u nich ve velké míře denní snění.
- Neradi se podřizují.

Je důležité, aby při objevení nadání byly pozitivní charakteristiky rozvíjeny. Pokud je vývoj tlumen a nedochází k rozvoji, může se stát, že se z pozitivních schopností stanou ty negativní, které mohou negativně působit na budoucí vzdělávání. (Fořtík, Fořtíková, 2007)

Nadané děti se mohou vyvíjet asynchronně – v některých oblastech mohou být výrazně napřed, v některých může být vývoj adekvátní nebo dokonce opožděný.

Fořtík, Fořtíková (2007) shrnují **charakteristiky zrychlených projevů vývoje** nadaného dítěte. Člení je do tří oblastí.

Oblast jazyka a učení

- Dítě začíná brzy mluvit, čist, jazykové dovednosti jsou na velmi dobré úrovni.
- Má rozvinutou slovní zásobu.
- Rádo je aktérem diskuzí, komunikuje.
- Je zvědavé, pokládá otázky, na věci se vyptává.
- Je literárně zaměřené, rád si prohlíží knihy, atlasy, encyklopedie.
- Zabaví se na dlouhý čas samo, samostatně pracuje.

Oblast psychomotorického vývoje a motivace

- Toto dítě začíná brzy chodit.
- Má široké spektrum zájmů.
- Je velmi aktivní.
- Je motivováno k učení.
- Rádo získává nové informace, proto má rádo například projekty.

Oblast psychosociálních charakteristik

- Dítě málo spí.
- Lepší vztahy má s dospělými, snáze se mu s nimi jedná. Zároveň je ale háklivé na to, když ho dospělí neberou dostatečně vážně a nejednají s ním fér.
- Dítě se zajímá i o problémy jako jsou války, hladomory.

Výčet těchto charakteristik má spíše informační charakter a slouží k takzvané nominaci dětí. V další fázi je třeba tyto charakteristiky hlouběji prozkoumat a využít další metody ke zjišťování nadání.

2.3 RŮZNÉ PROJEVY CHOVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ

Učitel ve třídě může setkat s různými typy nadaných dětí. Ty lze podle projevů chování rozdělit do šesti skupin.

Úspěšný nadaný jedinec

- Toto dítě dosahuje dobrých výsledků, přesahuje dané požadavky, rychle si osvojuje nové učivo, v odpovědích a řešeních je tvořivé, má zájem o prohlubování vědomostí. Nemá problémy s jednáním s dospělými, jeho chování je bezproblémové. Učitelé toto dítě většinou správně diagnostikují jako nadané.

Vysoce tvořivé nadané dítě

- Tvořivé nadané dítě má problém s pravidly, těžko se přizpůsobuje systému. Díky vysoké tvořivosti má potřebu experimentovat, nerespektuje nebo se pokouší měnit pravidla. Má problémy se svým okolím, je konfliktní. Nestačí mu jedno správné řešení.

Nadané dítě maskující své schopnosti

- Toto dítě své nadprůměrné schopnosti maskuje nebo si je neuvědomuje, aby nebylo výjimečné, nevybočovalo, protože je pro něj důležité přijetí vrstevníky.

„Ztroskotané“ nadané dítě

- Toto dítě se setkalo s nepochopením svého talentu, s pocitem, že mu nikdo nerozumí, čímž došlo ke snížení sebevědomí. Proto toto dítě neustále protestuje (proti učitelům, vrstevníkům, kamarádům, rodičům) a stojí v opozici. Toto dítě nedosahuje dobrých výsledků, na činnosti rezignuje nebo při práci vyrušuje, není motivované.

Nadaný jedinec „dvakrát výjimečný“

Toto dítě může být zároveň se svojí nadprůměrností postiženo specifickou poruchou učení, například ADHD. Tyto poruchy jsou natolik výrazné, že skryjí nadání. Dítě je poté frustrované, má nízké sebevědomí a vnímáno jako průměrné.

Autonomní nadané dítě

Toto dítě je individualita, při činnostech si vystačí samo, je nezávislé, nevyhledává pomoc okolí. Umí se dobře sebehodnotit, umí přijímat pozitiva i negativa, z chyb se poučí. (Klugová, Kolářová, 2009)

3 VYHLEDÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ

Nadané dítě lze identifikovat již v útlém věku. Někteří odborníci mají názor, že zrychlený vývoj je pro dítě přítěží. Dalším názorem ale je, že nadaným dětem v raném věku brání společnost rozvíjet svoje schopnosti, a proto se mnoho talentů ztrácí. Díky včasné diagnostice nadání může docházet k úspěšnější podpoře školní docházky. (Fořtík, Fořtíková, 2007)

Pro vyhledávání nadaných je důležitá edukační nabídka. Nadaní se vyhledávají pro vytvořenou konkrétní nabídku, která je zaměřena speciálně pro tuto skupinu a má různé cíle a zaměření. S tímto vyhledáváním se pojí dva pojmy – identifikace a výběr.

Identifikace nadaných

Identifikací nadaných „*rozumíme proces vyhledávání dětí, které svými předpoklady a chováním vyhovují k zařazení do speciální edukační nabídky určené pro nadané děti.*“ (Gillernová, Mertin et al., 2010, s.147)

Identifikace je často zaměřena na tzv. latentní talenty – to jsou děti, které nepodávají v dané oblasti mimořádné výkony, například velmi malé děti. Identifikace je zjednodušeně hledání dosud neodhalených talentů.

Výběr nadaných

Do speciálních edukačních nabídek jsou zařazovány ty děti, které podávají dobrý výkon a jsou nejúspěšnější v dané oblasti. Rozhodujícím kritériem pro výběr je tedy výkon ve vybrané oblasti. Výběr nadaných se týká většinou dětí staršího školního věku. (Gillernová, Mertin et al., 2010)

Identifikace se vztahuje především k malým dětem a skládá se minimálně ze dvou etap.

První etapa se nazývá nominačně screeningová. Rodiče, učitelé nebo další osoby, které dítě znají a myslí si, že splňuje požadavky nutné pro vstup do edukační nabídky, mohou takové dítě přihlásit. Důležité pro realizaci této etapy je, aby vzdělávací nabídka v dané lokalitě zveřejněna. U nás toto není zcela běžné, s touto etapou se tedy většinou nesetkáváme. Můžeme se setkat s tím, že mateřská škola zveřejňuje nabídku zájmových

aktivit, které mohou děti navštěvovat a není určeno, pro jaké děti jsou určeny. Pro intelektově nadané děti se nabídka spíše nevytváří, proto není proces identifikace příliš rozšířený. V zahraničí probíhá screening s využitím různých psychologických a pedagogických metod – například pozorování dítěte ve standardních situacích, posuzovací škály, analýzy informací o dítěti přihlášeném k edukační nabídce, rozhovory. Také se v této etapě využívají informace získané z dotazníků od blízkých osob.

Druhá etapa se opírá hlavně o výsledky psychologických metod. Ty jsou dětem nabízeny individuálně, především v pedagogicko-psychologických poradnách. Individuální přístup v této etapě je možný tím, že do ní vstupuje již méně dětí než v etapě první. Dále se tedy pracuje s individuálními metodami jako jsou motivační rozhovory, testy tvořivého myšlení, individuální IQ testy.

U nás se s takovou strategií identifikace nesečkáváme, pouze byly realizovány výzkumy, které se identifikací zabývaly. V našich mateřských školách je ale snaha o podporu všech dětí, podporuje se rozvoj i kompenzují deficity. Důležitá je v této části i spoluúčast rodičů.

Identifikace nadání rodiči

Rodiče své dítě znají nejvíce ze všech, tráví s ním mnoho času, všímají si mnoha projevů a často jsou proto iniciátory vyšetření dítěte, které probíhá nejčastěji v pedagogicko-psychologické poradně.

Základní identifikační metodou pro rodiče je pozorování dítěte v rozmanitých situacích. Pomocí rodičům mohou posuzovací škály, když si nejsou jisti, jaké projevy dítěte mají sledovat. Vhodnou metodou jsou také identifikační úkoly, vycházející z teorie inteligencí.

Identifikace nadání učitelkami mateřských škol

Učitelky v mateřské škole mají možnost porovnávat projevy dítěte ve vrstevnické skupině, mohou kompenzovat možný nezájem některých rodičů a mají také k dispozici další identifikační metody. U malých dětí se jeví jako nejvhodnější metoda pozorování dítěte ve standardních situacích a činnostech.

Identifikace nadaných psychology

Dětský psycholog, nejčastěji v pedagogicko-psychologické poradně, posuzuje celkovou úroveň vývoje. U hodnocení kognitivního vývoje jsou užívány psychologické metody, nejčastěji testy inteligence. Je třeba nezapomenout na to, že na vývoj dítěte působí mnoho dalších faktorů. Hodnota IQ v předškolním věku není stabilní. Předškolní věk se ale nejvíce soustřeďuje na intelektovou oblast a kreativitu, výjimečně lze u malých dětí mluvit o zájmech a mimořádných výkonech v různých oblastech. To se objevuje až u dětí starších. (Hříbková, 2013)

3.1 IDENTIFIKACE NADANÉHO DÍTĚTE

Existuje mnoho metod identifikace nadaného dítěte. Můžeme je rozdělit z hlediska objektivitu a využití diagnostických nástrojů, a z hlediska osob, které identifikaci provádějí.

3.1.1 IDENTIFIKACE Z HLEDISKA OBJEKTIVITY A VYUŽITÝCH DIAGNOSTICKÝCH NÁSTROJŮ

Tato kategorie obsahuje metody objektivní a subjektivní. Metody objektivní jsou využívány odborníky jako jsou psychologové a speciální pedagogové. Využívají se zde standardizované testy a metody. U subjektivních metod jsou posuzovateli učitelé, rodiče, spolužáci nebo sourozenci, tedy takové osoby, které dítě dobře znají.

Objektivní metody identifikace

IQ testy

- Používání IQ testů je velmi rozšířeno. Problémem u této metody je ale problematická spolupráce učitelů a pedagogů. Psychologové mají výlučné právo tyto testy využívat a učitelé se na tomto procesu nepodílí.

Standardizované testy výkonu

- Jedná se například o zjišťování schopností a znalostí, nejsou zaměřeny jen na intelekt.

Didaktické testy

- Tato metoda je využívána spíše v zahraničí. Jedná se hlavně o tzv. výstupní testy. V českém školství se využívají testy vstupní, přijímací.

Testy kreativity

- Testy tvořivosti využívají psychologové, ale upravené je používají i pedagogové.

Subjektivní metody identifikace Nominace skupinou učitelů

- Učitel může nadané dítě nominovat sám, z vlastního rozhodnutí. Objektivnější ale je, pokud se zapojí více učitelů, například i takových, kteří se neznají.

Nominace spolužáky

- Spolužáci vidí dítě z jiného pohledu než učitelé, mohou proto dávat kvalitní impulsy učitelům. Je zde také dávat pozor na zaujatost.

Rodičovská nominace

- Rodiče jsou hodnoceni jako důležitá součást identifikace, protože nejsou zaměřeni pouze na vzdělávací úspěchy dítěte, ale více si všímají osobnostních charakteristik.

Vlastní nominace

- Dítě samo definuje, jak se může nadání projevit.

Hodnocení výsledků činnosti

- Tato metoda je velmi osvědčená. Vhodná je analýza samostatných prací i skupinových nebo individuálních projektů. Velmi cenná, i pro psychology, je analýza vývoje dětské kresby. Je proto přínosné, pokud si rodiče dětské výtvary archivují.

Zapojení do soutěží

- Soutěž může být dobrým způsobem, jak ukázat svoje výjimečné schopnosti, porovnat síly s vrstevníky ve stejné oblasti. Na druhou stranu to ale může u dítěte podporovat nezdravý perfekcionalismus. Soutěž ale nevyřeší nadané jedince, které učitelé neobjevili. (Fořtík, Fořtíková, 2007).

3.1.2 IDENTIFIKACE Z HLEDISKA OSOB, KTERÉ IDENTIFIKACI PROVÁDĚJÍ

Psychologické a pedagogicko-psychologické identifikační postupy

Do této kategorie se řadí

- standardizované testy inteligence, výkonu a tvořivosti
- dotazníky motivace k výkonu
  - o pokud je při měření motivace tato hodnota nízká, jedná se většinou o dítě v tzv. „podvýkonu“
- osobnostní specifika žáka (projevy chování)
  - o metody nominačních stupnic, behaviorálních škál, strukturované pozorování, rozhovor
- pozorování při školní práci v kontextu učební situace
- rozbor výsledků práce žáka
  - o díky archivovaným pracím lze identifikovat nadání již u velmi malého dítěte
  - o mnoho se dá vyčíst z kresby postavy, ruky nebo stromu
- rodinná anamnéza, strukturovaný rozhovor s rodiči, učiteli a dítětem
  - o je nedílnou součástí dotvoření obrazu o dítěti

Pedagogické identifikační postupy

- studijní výsledky, dílčí a celkové výsledky
  - o ne každé nadané dítě dosahuje nadprůměrných výsledků, proto by to nemělo být jediné vodítko k diagnostice, ale nemělo by být ani opomíjeno
- projektové úlohy, zapojení do soutěží, bonusové úkoly
- využívání vyšších úrovní myšlení při náročnějších úkolech, iniciativa žáka
- nominační škály a stupnice
  - o v našem vzdělávání není tradiční tuto metodu využívat
- pedagogická zkušenost (Fořtíková, 2009)

4 PRÁCE S NADANÝMI DĚTMI

4.1 NADANÉ DÍTĚ A PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Za základní legislativní dokument lze považovat Školský zákon – zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a jeho novelizace.

Nadaní žáci jsou dle školského zákona na úrovni žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Školy by na jeho základě měli vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj nadání dětí. Školský zákon také umožňuje vzdělávání dítěte podle individuálního vzdělávacího plánu.

Novela školského zákona č.49/2009 Sb. také umožňuje přijmout k základnímu vzdělávání dítě v pěti letech. Pokud je dítě narozené od září do prosince daného roku a je diagnostikováno jako mimořádně nadané školským poradenským zařízením, může být přijato dříve do základní školy. U dítěte, které dovrší šesti let až od ledna do června roku následujícího může být přijato za stejných podmínek, navíc ještě potřebuje doporučení odborného lékaře.

Na základě školského zákona byly vydány dvě vyhlášky – vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Vyhláška č.73/2005 byla v nahrazena vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Nadaným žákem se zde rozumí dítě, které při srovnání s vrstevníky vykazuje vysokou úroveň v jedné nebo více oblastech. Zjišťuje se ve školském poradenském zařízení, které spolupracuje se školou. Nadaným dětem může být rozšířen obsah vzdělávání.

Pokud zákonní zástupci požádají ředitele, může být nadané dítě vzděláváno podle individuálního vzdělávacího plánu. (Klugová, Kolářová, 2009)

4.1.1 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Individuální vzdělávací plán slouží všem, kteří se účastní na výchově a vzdělávání integrovaného dítěte. Pro vznik je důležitá spolupráce pedagogů, rodičů, vedením školy, dítětem samotným a pracovníkem PPP nebo SPC.

IVP je pro dítě velmi přínosný:

- Umožňuje dítěti pracovat podle jeho potřeb, schopností, svým tempem, nemusí se stresovat při porovnávání s vrstevníky.
- Je pomůckou k lepšímu využití vlastních předpokladů.
- Pro dítě má také motivační charakter.
- Umožňuje učiteli pracovat s dítětem na takové úrovni, které dítě dosahuje.
- Rodiče se zapojují do přípravy a jsou tak také odpovědní za výsledky práce dítěte.

Aby ale fungoval, jak má, je třeba, aby spolupracovaly všechny strany a IVP byl používán podle závazných pravidel. (Zelinková, 2007)

Podle Zelinkové (2007) sleduje IVP dvě roviny. „*První rovinou je obsah vzdělávání, určení metod a postupů. V druhé rovině sledujeme specifické obtíže, snažíme se omezit příznaky, eliminovat problémy a vyzdvihnout pozitivní oblasti vývoje.*“ (Zelinková, 2007, s.173, 174)

Je tvořen podle těchto principů:

- Vychází z diagnostiky PPP nebo SPC
- Vychází z diagnostiky učitele
- Respektuje informace z diskuze s dítětem a rodiči
- Je vypracován pro oblasti, kde je potřeba podpora
- Vypracovává ho vyučující (Zelinková, 2007)

4.1.2 RVP PV

Vzdělávání nadaných dětí je zakotveno i v Rámcovém vzdělávacím programu. Ten uvádí, že mateřská škola má povinnost vytvářet podmínky k využití potenciálu dítěte s ohledem na individuální schopnosti. Rozvoj potenciálu a druhů nadání by měl být stimulován, aby se nadání mohlo projevit i ve škole a dále se rozvíjet. Mateřské školy mají povinnost realizovat podpůrná opatření pro podporu nadání, a to podle individuálních vzdělávacích potřeb od prvního do čtvrtého stupně podpory. (RVP, 2006)

4.2 SPECIFIKA EDUKACE NADANÝCH DĚTÍ

4.2.1 SPECIÁLNÍ POTŘEBY

Nadané děti potřebují odlišný výchovně-vzdělávací přístup. Jejich speciální potřeby lze shrnout v několika bodech.

Adekvátní stimulace potenciálu dítěte

Nadané děti jsou velmi zvědavé, proto potřebují podněty, které budou stimulovat jejich vloh v přiměřeným způsobem. Pro své uspokojení potřebují mnoho nových složitých a pestrých informací.

Nabízení adekvátního kurikula

Pro nadané děti je třeba pozměnit obsah, metody a formy vyučování. Volíme zejména metody, které směřují k využívání problémového, kritického a kreativního myšlení. Vyhýbáme se přímému vysvětlování učitele.

Podpora rozvoje dětských zájmů

Nadané děti mají většinou specifické zájmy, znalosti v určitém oboru. Učitel se snaží tyto zájmy objevovat a připravovat dle nich obohacující aktivity.

Demokratický přístup k nadaným dětem

Nadané děti často špatně snášejí direktivní přístup a nucenou autoritu. K dospělým se staví jako k rovnocenným partnerům, komunikují s nimi, pokládají otázky, ale také kritizují. Aby se podřídily rozkazu, je třeba, aby byl adekvátně zdůvodněn jeho smysl. Cenná komunikace a akceptující argumenty rozvíjejí tvořivé myšlení.

Nepodílení se na vzniku problémů

Nadané děti mohou být učitelem vnímány i negativně. Učitel by se měl ale zaměřovat na pozitivní projevy a dále je pomocí vhodných edukačních způsobů rozvíjet.

Nabízení podnětného sociálního prostředí

Nadané děti mohou být často kolektivem nepochopené, mohou se cítit osamocně. Tyto děti by neměly být selektovány z běžné výuky, měly by mít možnost zapojovat se do aktivit s ostatními, ale je vhodné dát dětem možnost komunikovat i s partnery s podobnými zájmy, myšlenkovými pochody. Vhodným způsobem může být seskupení do homogenních skupin nebo navštěvování zájmových kroužků zaměřených na nadání dítěte.

Kompenzace problémových kognitivních i afektivních stránek osobnosti

U dětí se rozvíjí nadání, je ale třeba zaměřit se i na problémové oblasti a také je rozvíjet.

Nenálepkování nadaných dětí

Nálepkování může ovlivňovat stereotypní názory ostatních, a to může negativně dopadat na vývoj dítěte. Proto není vhodné nadané děti nálepkovat.

Individuální přístup k nadaným dětem

Přístup k nadaným dětem by měl být osobitý, individuální, měl by akceptovat netypické projevy (nejčastěji v oblasti emocionální a osobnostní) nadaných dětí. (Machů, 2010)

4.2.2 ZMĚNA OBSAHU A PROCESU

Nadané děti potřebují, aby jim byly nabízeny zajímavé a náročné podněty. Proto je třeba změnit obsah výuky. Vzdělávání se buď **urychluje** (vnější a vnitřní akcelerace) nebo **prohlubuje** (obohacení).

Akcelerace

Vnější akcelerace znamená vnější urychlení vzdělávání. V praxi to znamená, že je dítěti umožněno nastoupit na základní školu v pěti letech. Není to vhodné pro všechny nadané děti. Dítě absolvuje psychologické vyšetření, kde se zkoumá hlavně emoční a sociální úroveň. Důležité slovo mají i rodiče a učitelé, kteří dítě velmi dobře znají. U

předčasného zařazení se také bere v potaz druh nadání a jeho úroveň, nejčastěji nastupují předčasně děti s výjimečnou úrovní nadání a děti nadané matematicky.

Vnitřní akcelerace probíhá ve třídě mateřské školy, kde se urychluje obsah výuky, který je určen pro nadaného jedince nebo pro skupinu nadaných. Tato akcelerace se používá nejčastěji ve speciálních třídách pro nadané děti. V běžné mateřské škole je to složité, protože vyžaduje složitější úpravy denního režimu, je náročná pro práci učitelky a také je zde podporováno nálepkování nadaných dětí. (Pacholík, 2015)

Obohacení (Enrichment)

Enrichment znamená rozšíření a prohloubení učiva nad rámec stanovených výstupů předškolního vzdělávání. Nadané dítě je integrováno v běžné třídě, pracuje s vrstevníky na stejných tématech, ale navíc je obohaceno o úkoly s vyšší náročností. Nadané dítě zároveň rozvíjí své nadání, ale i má možnost spolupracovat s ostatními dětmi. (Pacholík, 2015)

Odborníci uvádějí některé obohacující strategie, které se osvědčily v praxi. Slouží k tomu, aby nadané děti nebyly vyjímány z kolektivu, nebyly seskupovány nebo nálepkovány.

Používání standartních a nadstandartních úkolů

Učitelka dá dětem na výběr ze dvou typů úloh. Obě jsou stejného tématu a dětem dávají možnost pracovat společně, ač mají odlišnou úroveň nadání. Učitelka dětem neurčuje, kdo pracuje na jakém typu úlohy. Nadané děti jsou samy zvědavé a motivované pracovat na náročnějších aktivitách.

Používání doplňujících úkolů

S těmito úkoly pracují děti, které jsou dříve hotové, nemusí to být jen děti nadané. Tyto úkoly navazují na předchozí aktivitu a děti by je měly chápat jako odměnu za aktivní přístup.

Zařazování aktivizujících metod

Aktivizující metody nabízí možnost pracovat na úloze individuálně a nadané dítě při tom nemusí být vyjímáno z kolektivu. Aktivizující jsou například metody diskuze,

projektová výuka, pracovní listy. Tyto metody akceptují specifické vzdělávací potřeby nadaných dětí. (Machů, 2010)

4.3 PODPORA RODINY

Pro vzdělávání nadaných je potřebná i spolupráce s rodiči a vlastní stimulace rodičů v domácím prostředí dítěte.

Jednou z možností vhodnou pro dítě je vytváření pestrého rodinného programu. Nadané děti jsou aktivní a zvědavé, vhodné je například střídání činností. Střídáním činností se dítě seznamuje stále s novými oblastmi, získává nové vědomosti a také to přispívá k vyhranění budoucího zájmu.

K rozvoji nadaného dítěte by mělo docházet v rodinném prostředí. Rodičům je k tomu nápomocné velké množství publikací. Rodič by měl také korigovat čas strávený doma a mimo domov.

Rodiče znají svoje dítě nejlépe a často stojí před rozhodnutím, zda dát dítě do školy dříve než v 6 letech, což naše zákony povolují. Pomoci v tomto rozhodnutí by jednoznačně měli pomoci odborníci. (Gillernová, Mertin et al., 2010)

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se projevují nadané děti a jaký postoj ke stimulaci mají rodiče a učitelky mateřských škol, jaké jsou využívány specifické výchovně-vzdělávací způsoby práce s nadanými dětmi.

5.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ STRATEGIE

Celkovou koncepcí výzkumu je kvalitativní výzkum. Creswell in Hendl (2005) definuje kvalitativní výzkum jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému*“. (Hendl, 2005, s.50)

Výhodou kvalitativního výzkumu je získání podrobného popisu při zkoumání jedince. Mezi základní metody kvalitativního výzkumu patří rozhovor, pozorování, texty a dokumenty, audio a video záznamy. (Hendl, 2005)

U kvalitativního výzkumu si výzkumník zvolí na začátku základní výzkumné otázky. U tohoto výzkumu byly zvoleny tyto výzkumné otázky pro sledovanou skupinu:

- **Jaké jsou většinové projevy nadaných dětí v předškolním věku?**
- **Jak jsou nadané děti přijímány vrstevníky?**
- **Jaký postoj ke stimulaci dětí mají rodiče?**
- **Jaká podpůrná opatření realizují mateřské školy?**

5.3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný soubor tvoří osm dětí předškolního věku. Jedná se o šest chlapců a dvě dívky s diagnostikovaným nadáním. Všechny děti jsou ve věku šest let, pouze jedna dívka sedmiletá. Všechny děti pocházejí z úplné rodiny.

5.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH METOD A STRATEGIÍ

5.4.1 ROZHOVOR

Sběr dat probíhal pomocí polostrukturovaného rozhovoru s rodiči nadaného dítěte. Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen, aby byl od všech respondentů získán stejný okruh informací.

V úvodu rozhovoru byli rodiče požádáni o uvedení věku dítěte, o věk a vzdělání rodičů a o informaci, zda má dítě sourozence, případně jak starého. Následoval rozhovor, který obsahoval tyto otázky:

- Jaký druh nadání je u dítěte diagnostikován?
- Kdo na nadání upozornil?
- Jak bylo nadání potvrzeno?
- Projevovalo se dítě zvláště už od narození, od nízkého věku?
- Jak se nadání projevuje, jaké jsou charakteristické znaky?
- Objevují se u dítěte i nějaké negativní projevy chování?
- Navštěvuje dítě běžnou mateřskou školu? V kolika letech do MŠ nastoupilo?
- Jak s dítětem pracuje učitelka v mateřské škole? Pracuje dítě například podle IVP nebo s asistentem pedagoga?
- Jak se pracuje s dítětem doma?
- Má dítě nějaké specifické zájmy, koníčky?
- Navštěvuje dítě nějaký zájmový kroužek, kde se jeho nadání rozvíjí?
- Má dítě kamarády, jak vychází s vrstevníky?
- Jaký má dítě vztah s autoritami (rodiče, učitelé)?

V případě nutnosti bylo po respondentovi požadováno další vysvětlení, rozšíření odpovědi.

5.4.2 KAZUISTIKA

Na základě získaných informací z rozhovoru byla pro každé nadané dítě vytvořena kazuistika.

Kazuistika neboli případová studie umožňuje detailně studovat jeden případ (nebo několik málo případů). Je sbíráno velké množství dat o jednom jedinci. (Hendl, 2005)

Podle Pedagogického slovník je kazuistika „výzkumná metoda, při níž je zkoumání podroben zkoumání jednotlivý případ (například žák). Ten je detailně popsán a vysvětlován. Výhodou metody je možnost hlubokého poznání podstaty případu. Nevýhodou je omezenost zobecnitelnosti výsledků“. (Mareš, Průcha, Walterová, 2001, str.188).

6 KAZUISTIKY

6.1 DÍTĚ Č.1

Jedná se o chlapce ve věku šesti let. Navštěvuje běžnou mateřskou školu, do které nastoupil ve čtyřech letech. Chlapec má diagnostikované jazykové nadání s velmi dobrou úrovní logického uvažování a paměti.

Rodinná anamnéza

Chlapec pochází z úplné rodiny. Má mladší sestru. Matce je 31 let, má vysokoškolské vzdělání, pracuje jako učitelka a speciální pedagog v mateřské škole. Otci je 33 let, je to elektrikář se středoškolským vzděláním. Chlapec má problém s autoritami, je svéhlavý a pokud nějakou činnost nechce dělat, dokáže důkladně zdůvodnit proč. Podle slov matky má problémy s plněním běžných činností jako je čištění zubů, stlaní postele nebo jednoduchý úklid pokoje.

Osobní anamnéza

Již od narození se chlapec dle slov matky projevoval jinak. Nebyl příliš spavý, byl hyperaktivní. Od útlého věku projevoval zájem o knihy a encyklopedie. Brzy mluvil, měl bohatou slovní zásobu a výbornou paměť. Dalším specifickým projevem chlapce je používání složitých, cizích slov, u kterých zná správný význam. Od čtyř let chlapec čte, projevuje se tedy rané čtenářství. Chlapec rád pracuje s čísly, od čtyř let počítá do 100, od pěti let do 100 sčítá a odčítá. Chlapec také zajímají stavebnice, staví i bez návodu. Na činnost, kterou si sám zvolil se dokáže samostatně a dlouhodobě soustředit, činnosti dotahuje do konce. Je zvědavý, pokládá mnoho otázek, neuspokojí ho jednoduchá odpověď. Má sklon k perfekcionismu a špatně snáší nespravedlnost.

Mezi jeho zájmy patří fotbal. Zná veškeré fotbalové sestavy FIFA, rozkresluje si pozice hráčů, čte publikace o fotbalu, životopisy hráčů. Od čtyř let navštěvuje fotbalový kroužek. Dále chlapce zajímají státy a jejich vlajky, rád si prohlíží a čte v encyklopediích.

U chlapce se projevují i negativní projevy chování. Je velmi upovídaný, v mateřské škole narušuje skupinovou práci dětí. Často vykřikuje správné odpovědi, má tendence doplňovat výklad učitelky. Kamarády chlapec má, přál by si s nimi trávit více času, ale často vznikají konflikty, protože chlapec má tendence činnost vrstevníků řídit, narušovat pravidla

a ostatním se to nelíbí. Často také bývá nepochopen, vrstevníci mu nerozumí. Důsledkem toho je, že je frustrovaný a jeví se jako zlobivý. Dává proto často přednost starším dětem a dospělým.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Na nadání u chlapce upozornila učitelka v mateřské škole. Následně bylo potvrzeno vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně. Chlapec ve třídě nepracuje s asistentem, ani nemá IVP. Paní učitelka s ním pracuje individuálně v ranních činnostech. Jsou mu předkládány pracovní listy pro školní děti zaměřené na čtení a psaní. Také má dítě k dispozici knihy z oblasti jeho zájmu.

Doma s chlapcem rodiče pracují také, často s ním hrají složitější deskové hry, logické hry jako například hlavolamy. Často navštěvují knihovnu, kde si chlapec vybírá knihy podle svého zájmu. Také doma dostává pracovní listy pro rozvoj matematických představ. Pokud není dostatečně zaměstnaný, projevuje se u něj impulsivnost, hyperaktivita, často i plačtivost.

6.2 DÍTĚ Č. 2

Dalším případem je dívka ve věku šest let. Má diagnostikované vysoce nadprůměrné logické myšlení. Mateřskou školu navštěvuje od dvou let. Nejdříve to byla soukromá mateřská škola, kterou navštěvovala dvě až tři dopoledne v týdnu, později tři až čtyři dny, postupně celodenně. Od čtyř let navštěvuje běžnou mateřskou školu.

Rodinná anamnéza

Dívka pochází z úplné rodiny. Má o tři a půl roku mladší sestru. Rodiče jsou oba ve věku 35 let, matka pracuje jako psycholožka, otec je technický ředitel. Dívka má s rodiči dobré vztahy, jen s nimi často diskutuje, každý pokyn potřebuje doplnit důvodem, proč danou věc dělat. Někdy je třeba vyargumentovat i základní věci. Dobré vztahy má s mladší sestrou, často společně vyrábí. Celá rodina je velmi aktivní, podle slov matky je to kvůli nadané dceři, která je zvědavá a vybírá si mnoho míst a akcí, které by chtěla navštívit. I její sestra je zvědavá a aktivní, také ji zajímá mnoho míst, akcí a aktivit.

Osobní anamnéza

Od nízkého věku mluví, používá bohatou slovní zásobu, zná i mnoho cizích, složitých slov. Rané čtenářství se neprojevuje, dívka začíná postupně číst až teď, v šesti letech. Má velkou oblibu v číslech. Ráda staví stavebnice, i bez návodu nebo hraje složité deskové hry. Zájmy jsou přiměřené věku, ale jsou většího rozsahu i hloubky. Od dětství je velmi zvědavá, přicházela na sofistikované souvislosti. Brzy řešila složitá témata jako je například smrt. Zvědavá je stále, rodičům pokládá mnoho otázek, které jsou dle slov matky často nečekané i nevhodné. Má sklony k perfekcionismu. Věci si plánuje, naplňuje si například, co se chce naučit a plán dodržuje. Sama řeší problémové situace, umí se samostatně rozhodovat. Je vytrvalá, činnosti dokončuje, soustředí se.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Na nadání jako první upozorňovali přátelé rodičů. Rodiče se tedy domlouvali s mateřskou školou, která také shledávala znaky nadání. U dívky byl proveden screening školního psychologa na základní škole pro nadané a následně bylo nadání potvrzeno vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně.

Dívka v současnosti navštěvuje poslední školní rok v mateřské škole. Učitelky jsou podle slov matky rády, že o nadání ví. Nepracuje podle IVP. Již od tří let dívku bavilo plnit úkoly pro školní děti, což jí učitelky umožňovaly. Dívka s učitelkami vychází spíše dobře, ale často s nimi nesouhlasí. Nakonec se s nevolí podřídí, ale s přibývajícím věkem to jde hůře. Proto se matka těší a doufá, že s nástupem na základní školu se to zlepší. Doma se rodičů často ptá na motivaci učitelek, proč asi danou věc udělaly.

Dívka má mnoho mimoškolních aktivit, hraje na flétnu, basketball, ráda lyžuje, bruslí a plave. Navštěvuje Montessori kroužek pro předškoláky, kde je její nadání rozvíjeno. Matka je za to velmi ráda, dle jejích slov by to s dívkou doma jinak nevydrželi. Rodiče uvažovali i o předčasném nástupu do školy, ale nakonec ponechali dívku v MŠ a zařadili Montessori kroužek.

6.3 DÍTĚ Č. 3

Jedná se o šestiletou dívku s diagnostikovaným nadáním v matematice a logice. Nadání bylo potvrzeno IQ testem v Mense. Zatím dívka navštěvuje běžnou mateřskou školu, bude nastupovat na základní školu. Po 30 dnech školní docházky má dívka navštívit PPP.

Rodinná anamnéza

Dívka žije v úplné rodině s matkou, otcem a o čtyři roky starší sestrou. Matce je 30 let, otci 32. Oba mají středoškolské vzdělání a pracují v ekonomice.

Osobní anamnéza

Dívka je od narození velmi klidná a tichá. Od nízkého věku měla dívka oblibu v číslech. Nejprve počítala do 100, teď již do stovek až tisíců, brzy ovládala násobilku. Uměla také řešit mnoho složitých úkolů a spojovaček. Brzy se dívka zajímala o specifická témata jako je zeměpis, vesmír, svět a příroda.

Dívka má zjištěnou dyslálii. Velmi rychle mluví, často jí není rozumět. Je podezření na ADD – poruchu pozornosti, ale prozatím to není potvrzeno.

Dívka nemá ráda zapojování kreativity, z činností, které vyžadují kreativitu je frustrovaná. Nemá ráda stavebnice bez návodu, neví si rady s různými kostičkami. Naopak ráda staví podle návodů. Takto ráda staví Lego. Poté ho ale odloží, dále si s ním nehraje. Podle slov maminky si nikdy s ničím příliš nehrala. Chce stále plnit různé úlohy.

Dívka nepokládá rodičům nadměrné množství otázek, pokud ale nějakou informaci získá, pamatuje si jí a když potřebuje, vhodně ji použije.

Dívka dobře vychází a povídá si s vrstevníky, které dobře zná nebo tihne k dětem mladším, kterým podává hračky a svým způsobem s nimi komunikuje. Starší děti příliš nezná, pokud ano, neví, o čem si s nimi povídat. Mezi vrstevníky nevyužívá své vědomosti a dovednosti. Často se mezi dětmi cítí špatně, protože je nechápe, je poté smutná a svěřuje se s tím doma mamince. Říká jí, že nevěděla, co se mělo správně dělat. Ve školce si s nikým nehraje, nechápe, jak si hrát například na rodinu. Snaží se ale dělat věci, co dělají ostatní nebo nedělá nic, neuměla by si obhájit, proč dělá něco jiného a sama.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Dívka navštěvuje mateřskou školu, kde s ní učitelky nepracují specificky. Matka uvádí, že nadání objevili až v pěti letech, kdy už dívka uměla školku přežívat. Nemá problém pracovat jako ostatní děti. Doma má dívka k dispozici stolní hry Smartgames, jsou to logické hry pro jednoho hráče, mají různé úrovně obtížnosti. Používá také tablet, kde si vyhledává logické hry. Zajímá se o encyklopedie a knihy. Využívá také dřevěné Montessori pomůcky.

Doma se jí věnuje hlavně maminka, předkládá jí vhodné hry a činnosti. Pokud zvolí správně, dokáže se dívka zabavit na dlouhou dobu. Pokud je doma ještě někdo jiný, tak má pocit, že to dělá špatně a jediné správné je, co dělá například sestra. Pokud není dostatečně zaměstnaná, projevují se reakce jako plačtivost, zoufalství. Pokud jí maminka vhodně nezaměstná, je schopna i jen sedět a dívat se do zdi.

Podle slov maminky je dívka hypersenzitivní, a proto si myslí, že nemá žádný specifický koníček. Hledá to, co dělají ostatní. Chodí na kroužek tancování jako většina jejich vrstevníků. Tam se cítí dobře, je ráda, že je s ostatními dětmi. Maminka zkusila dát dívku na matematický kroužek, který byl plný extrovertních a hyperaktivních dětí, tak usoudila, že by se tam dívka necítila dobře. Dále uvažuje o kroužku deskových her nebo o kroužku šachů na základní škole, kterou bude holčička navštěvovat.

6.4 DÍTĚ Č. 4

Dalším nadaným dítětem je chlapec téměř šestiletý s diagnostikovanou nadprůměrnou inteligencí. Intelektově je chlapec dva roky napřed, emočně o dva roky pozadu. Od dvou a půl let navštěvuje mateřskou školu.

Rodinná anamnéza

Chlapec vyrůstá v úplné rodině. Matce je 44 let, pracuje jako prokuristka firmy, má středoškolské vzdělání. Otec je o dva roky mladší, je vyučen a pracuje jako řidič. Chlapec má jednovaječné dvojče, bratra, se kterým má velmi pevný vztah. I u jeho dvojčete je podezření na výskyt nadání, ale odmítl spolupracovat s psycholožkou, proto se bude vyšetření opakovat. S autoritami má chlapec problém, je tvrdohlavý, nechce poslouchat.

Osobní anamnéza

Již od narození se chlapec velmi rychle vyvíjel, v pěti měsících lezl, v sedmi a půl měsících se postavil s oporou a v deseti měsících chodil bez opory. Velmi brzy také začal mluvit.

Chlapec byl a stále je velmi zvědavý, vše ho zajímá a potřebuje všechno do detailů vysvětlit. Má výbornou paměť. Neprojevuje se rané čtenářství. V oblíbě má čísla. Rád staví stavebnice i bez návodu. Nevyhledává složité deskové hry, vzteká se u nich. Na činnost, kterou si zvolí, se dokáže dlouho, samostatně soustředit a činnost dovést do konce. Nesnese, že by něco udělal špatně, raději danou věc nechce udělat, aby se vyhnul neúspěchu. Má sklony k perfekcionismu.

Od mala neakceptuje pohádky, ani čtené, ani v televizi. S matkou čtou příběhy pro starší děti.

Mezi jeho specifické zájmy patří cokoliv tajemného. S bratrem sledují pořad Svět paranormálních jevů.

V mateřské škole s dětmi vychází dobře, nechová se nijak výjimečně, projevuje se jako ostatní děti, zapojuje se do běžných aktivit. Nejvíce si hraje ale se svým bratrem, dvojčetem nebo s druhými dvojčaty, které mateřskou školu navštěvují.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Ve školce se jevil jako nezvladatelný, proto rodiče na popud školky navštívili klinickou psycholožkou, která vyvrátila ADHD a diagnostikovala nadání.

Učitelka s chlapcem v mateřské škole nepracuje specificky vzhledem k jeho nadání, podle slov matky je vnímán spíše jako problémový. Chlapec nenavštěvuje žádný kroužek. Chlapec je velmi hyperaktivní, rodiče se mu snaží zprostředkovat dostatek pohybových činností a her s bratrem. I při čtení před spaním skáče po posteli. Dokáže při tom ale poslouchat a vnímat, o čem se čte.

6.5 DÍTĚ Č. 5

Dalším případem je šestiletý chlapec s diagnostikovaným mnohočetným nadáním, zejména s verbálním, rozumovým a matematickým. V necelých třech letech nastoupil chlapec do Montessori školky, kterou navštěvuje až do současnosti.

Rodinná anamnéza

Chlapec pochází z úplné rodiny. Oběma rodičům je 36 let. Matka má vysokoškolské vzdělání a je pedagožka. Otec pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná. Chlapec nemá sourozence. S autoritou nemá problém, pokud jsou mu okolnosti vysvětleny. Musí sám pochopit, proč je potřeba něco udělat. Chlapec špatně snáší direktivní přístup.

Osobní anamnéza

Chlapec začal brzy mluvit, brzy měl bohatou slovní zásobu, používal i cizí slova, kterým správně porozuměl. Projevoval se velmi kreativně. Jeho verbální schopnosti se nadprůměrně rozvíjely, chlapec brzy začal používat dvojsmysly, zvládal rýmování. Začal také brzy číst. Má výbornou paměť. Zajímal se také o číslice nebo stavebnice, konstrukční úlohy. Zvládal stavět i bez návodu.

Mezi chlapcovy specifické zájmy patří historie, zejména období středověku. Vyhledává knihy s historickou tematikou. Rád také pracuje s papírem. Hraje šachy.

V mateřské škole má kamarády, vybírá si je podle jejich zájmů a podle povahy, která mu vyhovuje. Občas dochází k neporozumění vrstevníků. Nebývá osamocen, ale zároveň si vystačí i sám při svých činnostech. Dokáže se dlouhodobě a samostatně soustředit na činnost, dokončuje ji do konce.

Chlapec velmi špatně snáší narušení pravidel, objevují se poté emocionální výbuchy, vztek, pláč. Dle slov maminky ale dochází ke zlepšení. Také není rád středem pozornosti, nerad se zapojuje do hromadných činností. Obává se svého selhání. Má sklon k perfekcionalismu.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Na nadání jako první upozornila učitelka v mateřské škole. Následně bylo potvrzeno v PPP. Chlapec má plán pedagogické podpory (PLPP), který obsahuje například, aby chlapec nebyl nucen do hromadných činností. Dále je doporučeno střídat intelektuální a manuální činnosti – chlapec rád pere, strouhá, mele a další činnosti z praktického Montessori

života. V případě, že se chlapec zachová nepatřičně se učitelky pokouší přijít na řešení, vysvětlují si s ním důvody pravidel. Je snaha o maximální individuální přístup a podporují se sociální dovednosti a emoční inteligence.

Rodiče doma podporují chlapcův rozvoj, podporují zájem o jeho oblíbená témata. Má k dispozici mnoho knih a encyklopedií z oblasti jeho zájmu. Žádný kroužek nenavštěvuje.

6.6 DÍTĚ Č. 6

Jedná se o dívku, které bude brzy sedm let. Má zjištěné logické, analytické a abstraktní nadání. Od tří let navštěvuje běžnou mateřskou školu.

Rodinná anamnéza

Dívka vyrůstá v úplné rodině s matkou, otcem a mladší sestrou. Rodičům je 35 let, oba jsou středoškolsky vzdělaní. Matka je úřednice, otec počítačový technik. S rodiči i sestrou má silné pouto, protože vrstevníky bývá často nepochopena.

Osobní anamnéza

Dívka se projevovala jinak již od narození. Brzy mluvila i v komplikovaných souvětích. Používala obtížná, cizí slova. Projevuje se rané čtenářství, od tří let dívka četla slova, později celé věty. Projevovala se velká paměť. O věci se zajímala velmi do hloubky. Na činnosti se dovedla dlouze soustředit, pracovala samostatně, činnosti dokončovala.

Dívka nemá mnoho kamarádů. Příliš si nerozumí s vrstevníky, bývá nepochopena. V mateřské škole bývá často osamocená, zdá se, že si vystačí se svým vlastním světem. Vyhledává spíše starší děti nebo dospělé.

Dívka od dětství špatně snáší nespravedlnost, nepochopení okolí a je velmi přecitlivělá.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Nadání bylo zjištěno ve školce při testování Mensy a poté bylo potvrzeno v pedagogicko-psychologické poradně.

Dívka má v mateřské škole sdíleného asistenta, to znamená, že je asistent přidělen dvěma dětem. Asistent si společně s dívkou čte encyklopedie nebo hraje logické hry. Provádí činnosti, které ostatní děti nebaví a učitelky na to nemají čas. Jinak v mateřské škole není příliš ochota věnovat se nadaným dětem.

Doma rodiče s dívkou čtou knihy, encyklopedie, navštěvují knihovny, kde si dívka vybírá další knihy, které ji zajímají. Dále sledují naučné pořady. Rozvíjejí slabší stránky dívky, například hrubou i jemnou motoriku. Dívka nenavštěvuje žádný kroužek, ale po nástupu na základní školu budou rodiče nějaký vhodný hledat.

6.7 DÍTĚ Č. 7

Dalším případem je nadaný šestiletý chlapec s diagnostikovaným nadprůměrným abstraktním myšlením a verbálními schopnostmi. Navštěvuje od tří let církevní mateřskou školu.

Rodinná anamnéza

Chlapec žije s matkou, otcem a o dva roky starším bratrem. Otcí je 39 let, má vysokoškolské vzdělání, pracuje jako obchodník. Matce je 34 let a pracuje jako sociální pracovnice. Pokud je přirozená autorita, chlapec nemá problém s jejím přijímáním. Nerad plní úkoly jen z důvodu, že se to musí.

Osobní anamnéza

Velmi brzy chlapec mluvil plyně v celých větách. Byl velmi samostatný v sebeobsluze a v jednání. Chlapec výrazně svým chováním, jednáním a znalostmi předbíhal stejně staré děti. Verbálně dokázal vyjádřit i složité situace. Brzy dokázal souvisle vyprávět, z paměti odříkal detaily ze shlédnutého filmu. Od čtyř a půl let hraje složité hry, například strategickou hru Osadníci z Katanu.

Chlapec má bohatou slovní zásobu a projevuje se rané čtenářství od čtyř a půl roku. Má výbornou paměť.

Je zvědavý, aktivní, na zvolených činnostech pracuje samostatně, soustředěně, od nedokončených činností neodchází.

V kolektivu vrstevníků je chlapec rád, když ostatní přijímají jeho pravidla. Je rád vůdčí osobností, udává tempo a směr hry. Nevyhledává záměrně starší děti nebo dospělé, záleží na jednotlivých lidech. V mateřské škole nebývá osamocený, ani uzavřený ve svém vlastním světě.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Na nadání u chlapce upozornila blízká přítelkyně rodiny a zároveň učitelka na 1. stupni základní školy. Matka proto s chlapcem navštívila pedagogicko-psychologickou poradnu, kde bylo nadání potvrzeno.

V mateřské škole s chlapcem učitelka pracuje dle potřeb, například si společně čtou knihy, atlasy, encyklopedie, které si chlapec přinese z domova. Pracují tak spolu hlavně během ranních činností nebo když mají ostatní děti polední klid.

Rodiče se doma cíleně nezaměřují na školní znalosti a dovednosti, chlapce vedou ke zvládnutí činností běžného života – umět si nakoupit v obchodě, jít na poštu, namazat si chleba, znát ingredience v jednoduchém jídle. Dále je chlapci umožněno navštěvovat knihovnu a vybírat si knihy podle zájmu. Mezi chlapcovi zájmy patří moře, podmořský svět a lodě. Dále rodina hodně jezdí na výlety.

6.8 DÍTĚ Č. 8

Posledním dítětem výzkumného vzorku je šest a půl letý chlapec. Chlapec byl diagnostikován jako nadprůměrně inteligentní, přemýšlivý, s nadprůměrnými verbálními schopnostmi. Společně s nadáním byla diagnostikována porucha autistického spektra – Aspergerův syndrom. Aktuálně vzhledem k panickým záchvatům z většího počtu dětí nenavštěvuje mateřskou školu a je vzděláván doma.

Rodinná anamnéza

Chlapec žije s matkou, otcem a sestrou, které jsou tři roky. Rodičům je 33 a 39 let. Oba mají středoškolské vzdělání. Matka pracuje v oboru řízení správy nemovitostí, otec pracuje v informačních technologiích.

Osobní anamnéza

Chlapec začal velmi brzy mluvit, v 18 měsících mluvil ve větách. Ve dvou letech začal jevit zájem o angličtinu. Objevil se specifický zájem – dinosauři. Nedělala mu problém jejich často složitá jména. Měl silnou potřebu po nových informacích, kterou bylo těžké uspokojit. Má velmi dobrou paměť. Vědomosti potřebuje konzultovat s dospělými, rád je poučuje.

Výchovně – vzdělávací přístupy

Nadání bylo potvrzeno testy u klinické psycholožky. Společně byl diagnostikován i Aspergerův syndrom. Chlapec má problém s větším počtem dětí (více než 3). Snadno u něj dojde k přestimulování, na které reaguje záchvatem. Není empatický. Komunikaci vyhledává pro vlastní uspokojení.

V současnosti je chlapec vzděláván doma, rodiče se snaží o občasnou socializaci na kroužcích a dětských akcích. Chlapec se stýká s jednou kamarádkou, není ale sám iniciativní, vždy ho musí pobídnout rodiče.

Na doporučení Speciálně pedagogického centra se s dítětem rodiče doma cíleně hodinu učí, aby se dodržoval režim. Dále má k dispozici mnoho knih, hodně s ním rodiče čtou. Sleduje dokumentární filmy v angličtině. Rodiče se zaměřují i na slabé stránky jako je motorika. Snaží se věnovat sportovním aktivitám. I přes špatnou prognózu psycholožky,

která předpokládala, že kvůli strachu z pádu se chlapec nikdy nenaučí jezdit na kole, se to letos naučil.

Projevuje zájem i o hudbu, letos rodiče pořídili klávesy. Chlapec rád vytváří hudbu v počítačovém programu. Také rád fotografuje, s rodinou hodně cestují a navštěvují zajímavá místa.

V současné době byl chlapec přijat do základní umělecké školy. Rodiče řeší s centrem pro děti s poruchou autistického spektra, zda by ho přijali na nějaký kroužek pro tyto děti.

7 VYHODNOCENÍ

Na základě rozhovorů a zpracovaných kazuistik lze odpovědět na otázky stanovené v úvodu kvalitativního výzkumu.

Jaké jsou většinové projevy nadaných dětí v předškolním věku?

Nejčastěji uváděné projevy ve výzkumném vzorku jsou: dítě brzy mluví, má bohatou slovní zásobu, zajímá se o knihy, téměř v polovině případů se objevuje rané čtenářství, obliba číslic, různých stavebnic, logických her. Děti jsou zvědavé, na zvolenou činnost se dlouhodobě soustředí, jsou samostatné a činnost dokončují. Mají sklony k perfekcionismu. Špatně snáší nedodržování pravidel. Mají různé specifické zájmy (například historie, dinosauři, tvorba z papíru, tajemno), o okruhu zájmu mají hluboké informace.

Jak jsou nadané děti přijímány vrstevníky?

Ve výzkumném vzorku se objevují děti, které nemají problémy ve vztahu s vrstevníky, mají kamarády, navzájem si rozumí. Objevují se i případy, kdy si dítě s vrstevníky nerozumí, je nepochopené, osamocené a jak v rozhovoru uváděly matky, děti se tím trápí a doma se rodičům svěřují. Výzkumný vzorek obsahuje i jeden specifický případ, chlapce s Aspergerovým syndromem, který má panické ataky ze skupiny dětí a nevyhledává ani jednoho kamaráda, pouze na popud matky se s jedním stýká.

Jaký postoj ke stimulaci dětí mají rodiče?

Většina rodičů zkoumaných dětí jim věnuje péči v rámci jejich možností. Nejčastěji děti mají k dispozici knihy a encyklopedie, navštěvují zájmové kroužky (tancování, basketball, Montessori kroužek). Děti s rodiči hrají deskové hry, často také logické hry, které hrají i samostatně (například Smartgames). V jednom případě se rodiče záměrně nezaměřují na školní znalosti a dovednosti, snaží se dítě vést ke zvládnutí běžných životních situací. U dětí, u kterých je to potřeba, se rodiče snaží o rozvoj slabých stránek, nejčastěji rozvíjejí motoriku.

Jaká podpůrná opatření realizují mateřské školy?

V mateřských školách je s dětmi pracováno především individuálně ve chvílích volna (ranní činnosti, doba odpočinku ostatních dětí). Děti pracují s pracovními listy pro starší děti ze základní školy, pracují s knihami a encyklopediemi. Ve výzkumném vzorku se neobjevuje práce dle IVP, v minimální míře se objevuje práce s asistentem pedagoga a PLPP.

ZÁVĚR

Problematika nadaných dětí v předškolním věku je v současné době aktuální, zkoumané téma. U nás je ale v porovnání se zahraničím ještě v začátcích. V literatuře jsou dobře charakterizovány projevy nadaných dětí, které jsem se snažila vymezit v druhé kapitole teoretické části. Následně byly některé projevy nadaných dětí ověřeny v empirické části. Z prostudované literatury jsem zjistila, že je prozkoumána především práce s nadanými žáky na základní a střední škole. V empirické části také bylo zjištěno, že předškolní vzdělávání nadaných dětí má ještě velké rezervy. Budoucí pedagogové jsou především seznamováni s dětmi s postižením a děti nadané často vnímají jako problémové a neví, jak s nimi pracovat.

Jsem ráda, že jsem mohla tohle téma zpracovávat, získala jsem mnoho nových, důležitých poznatků. Pokud budu mít v budoucnu možnost dále se v této oblasti vzdělávat, budu velmi ráda.

RESUMÉ

Bakalářská práce „Práce s nadanými žáky v MŠ“ se zabývá problematikou nadaných dětí v mateřské škole. Je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola je zaměřena na definici nadání. V druhé kapitole jsou shrnuty charakteristické znaky, které se objevují u nadaných dětí. Třetí kapitola se věnuje identifikaci nadaných dětí. V poslední kapitole jsou uvedeny specifické vzdělávací potřeby nadaných a vzdělávání dle RVP a školského zákona.

Cílem empirické části je zjistit projevy nadaných dětí a postoj rodičů a učitelů mateřských škol k jejich stimulaci. V úvodu empirické části jsou stanoveny výzkumné otázky, které jsou v závěru zodpovězeny.

Klíčová slova: nadané dítě, nadání, inteligence, mateřská škola, identifikace, práce s nadanými dětmi

SUMMARY

The bachelor thesis "Work with gifted children in kindergarten" deals with the issue of gifted children in kindergarten. The bachelor thesis is divided into two parts - theoretical part and practical part. The theoretical part consists of four chapters. The first chapter focuses on the definition of the term "gift". The second chapter summarizes the characteristics that appear in gifted children. The third chapter is dedicated to the identification of gifted children. The last chapter presents the specific educational needs of gifted children and education under the RVP and the Education Act.

The aim of the empiric part is to find expressions of gifted children and the attitude of parents and kindergarten teachers to stimulate them. At the beginning of the empiric part are set research questions, which are answered in the end of the practical part.

Keywords: gifted child, gift, intelligence, kindergarten, identification, work with gifted children

SEZNAM LITERATURY

BUREŠOVÁ, Iva, HAVINGER, Jiří, HAVINGEROVÁ, Jana Marie a SMETANOVÁ, Veronika. *Projevy dětské zvidavosti*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-5200-6

DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-840-3

FOŘTÍK, Václav, FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-297-3

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5

HAVINGEROVÁ, Jana Marie. *Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-5150-4

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-1998-6

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a předškolní věk* [elektronická skripta]. ©2013 [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/pf/osobni-dokumenty/kps/studium-4/opory-1/568-nadani-a-predskolni-vek/file>

KLUGOVÁ, Iva, KOVÁŘOVÁ, Renata. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7368-3

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3710-2

LIPNICKÁ, Milena, LEIX, Alicja, MACHŮ, Eva, NEDĚLOVÁ, Martina a PACHOLÍK, Viktor. *Specifikace edukace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. ISBN 978-80-7454-566-5

MACHŮ, Eva. *Nadáný žák*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-197-3

MAREŠ, Jiří, PRŮCHA, Jan a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. Vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

MÖNKS, Franz, YPENBURG, Irene. *Nadané dítě*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2002. ISBN 80-247-0445-5

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2018. 50 s. [cit.2018-5-5]. Dostupné z WWW:< <http://www.msmt.cz/file/45304//>>

Rozhovory s matkami dětí, 2018

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek 1 - Renzulliho „model tří kruhů“ 7
Obrázek 2 - Mönksův „vícefaktorový model nadání“ 7
Obrázek 3 - Sternbergův „triarchický model nadání“ 8

